

Cena 1'50 din

Edinost

Videži krivico in molčati je isto kakor storiti krivico.

J. J. Rousseau.

Izredništvo in uprava: Maribor, Kopališka ul. 6 - Tel. 25-67 - Izhaja vsak četrtek
Vedno leto 24 din, polletno 5 din, za inozemstvo letno 60 din
Vse priloge se ne vrstajo - Pošt. št. 11.317 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Oglasi po ceniku

Vojna z nevtralcami - vojna za nevtralce!

Težko breme, ki ga morajo nositi v današnji vojni posebno male nevtralne države, je sprožilo v evropskem, seveda nevtralnem časopisju pol šaljivo gesto, češ, današnja vojna se ne vrši med bojujočimi se državami, ampak je naperjena proti nevtralnemu državam. Danes smo sredi vojne, v kateri so na eni strani bojujoče se države, na drugi strani pa nevtralne države, ugotavlja nek belgijski novinar. Mrtvilo na zapadni fronti, ki vzpodbuja evropske humoriste k tolikim več ali manj uspešnim dovtipom, bo, kakor vse kaže, trajalo še naprej. Vedno bolj se morajo vojskovodje ozirati po novih bojiščih, na katerih bi bila odločitev lažje mogoča, kakor na nepremagljivi Maginotovi, oziroma Siegfriedovi črti. Nevtralci pridobivajo od dneva do dneva na ceni in ugledu. Venomer se poudarja veliki po men današnje vojne za nevtralce.

Posebno veliko prahu je vzbudil v tem oziru zadnji govor, ki ga je imel angleški mornariški minister Churchill v radiu. Orisal je vojni položaj in poudaril, da v pomorski vojni trpijo nevtralne ladje mnogo bolj kakor n. pr. angleške ali francoske, ki plovejo v močnem spremstvu voj-

nih ladij. Sigurnost francoskih, oz. britanskih ladij na morju je od dneva do dneva večja. Britanska pomorska trgovina raste, kajti že več kakor polovica nemških podmornic je uničena in Nemčija ni v stanju, da bi sproti z gradnjo nadomestila svoje velike izgube. Nevtralne ladje pa so od dneva do dneva bolj v nevarnosti; nizozemske, belgijske, danske, švedske, posebno pa norveške ladje postajajo vedno v večjem številu žrtve pomorske vojne.

Nevtralne države so v strašno težkem položaju. Trepetati morajo, katera izmed njih pride prva na vrsto. Mali narodi bodo šele tedaj imeli največ jamstva za obstanek, če bo zagotovljena Veliki Britaniji in Franciji čim preje zmaga nad Nemci. Velika Britanija in Francija se borita proti vem nasiljem na svetu in da se uveljavljavi nov red. Plamen, ki danes gori le v enem delu Evrope, se lahko še razširi po vsem svetu, če se ne podvzamejo skupne akcije vseh držav. To bi bilo najlažje mogoče, če bodo vse države pomagale Veliki Britaniji in Franciji. Posebno pa priporoča Churchill malim narodom vero v uspeh zavezniškega orožja.

Evropski listi so zabeležili ta govor kot prvi očitni poziv malim narodom, da bi se pridružili zapadnim velesilam. Naj ostreje med nevtralci so se oglasili Italijani. V »Popolo d'Italia« je bil objavljen govor pod naslovom: »Prvi lord admiraltete si prizadeva, da bi teroriziral nevtralce in da bi jih pridobil za britansko in francosko stran«. »Regime fascista« prav tako komentira Churchillov govor, ki ga prinaša pod naslovom: »Churchill odprto pozivala nevtralce in jim obljubila raj na zemlji.« Toda tudi manjši nevtralci so se oglasili. Belgijski list »Nation Belge« piše pod naslovom: »Čuden Churchillov ukor nevtralcev« med drugim sledeče: »Belgiji ni nikoli potreben tuj glas, niti najbolj prijateljski niti najbolj dobronameren, da bi spomnil Belgijo na njene dolžnosti. Ne, gospod Churchill, Belgija se ne predaja strahu, Belgija ne hrani krokodilov, pripravljena je, da brani svoje ozemlje pred vsakršnim napadom.«

Zdi se, da so ti in taki odločni odgovori napravili v Londonu globok vtis, zato so izdali službeno tolmačenje Churchillovega govora, ki deloma preključuje in omiljuje Churchillova izvajanja:

»Churchillov govor je treba smatrati kot priložnostno izjavo ministra o vojnih dogodkih. Njegov govor je imel značaj družinskega nevezanega razgovora in mu ne pripada važnost izjave, kot jo ministri na primer dajejo v parlamentu. Zato takšni govori tudi nečejo razlagati vladne politike, med tem ko oni, spregovorjeni v parlamentu tolmačijo politiko vlade. Besede, ki jih je Churchill spregovoril o nevtralnih državah, imajo sev, že zaradi tega toliko važnost, ker jih je spregovoril Churchill, vendar pa ni treba misliti, da predstavljajo kakšen odmik od dosedanje politike angleške vlade do nevtralnih držav. Naj se torej temu govoru, ki je imel namen, da bo bolj družinskega značaja, namenjem za radioposlušalce, ki ga poslušajo doma pri peči, ne daje večja važnost, kakor jo dejansko ima, in jo je hotel imeti po zamislih ministra samega.«

Za nas male nevtralce pa je važno, da ohranimo še nadalje hladno kri, tudi, če bi se, kakor je videti, taki pozivi ponavljali.

Kdo bo dali časa vzdržal?

Današnja vojna bi lahko primerjali z izrekom: »Ni junak tisti, ki bolj tepe, tem več tisti, ki delj časa vzdrži.« Pri tem se misli, kdor je gospodarsko močnejši, bo dalj časa vzdržal in končno v vojni zmagal. V prejšnji svetovni vojni je bilo tako. Nemčija ni bila premagana vojaško, ampak je podlegla radi blokade in gospodarske izčrpanosti. Tudi danes računajo zapadne velesile, da bo Nemčija po določenem času podlegla vsled gospodarskega poloma, ker od Rusije ne bo mogla dobiti dovolj potrebščin, ki jih bo rabila Rusija za sebe. Zato je to prav za prav gospodarska vojna, ki se bo vlekla dokler nekdo gospodarsko ne omaga. Da bi ta vojna mirno končala je malo verjetnost, ker je — tako zadržujejo zapadni državniki — Nemčija prisiljena vsled pomanjkanja surovin voditi vojno le, če bi se v skupni gospodarski organizaciji surovine lahko razdelile in bi se gospodarsko življenje mirno razvijalo, bi bila vojna nepotrebna...

Mnogi gospodarski strokovnjaki razpravljajo o gospodarski moči vojujočih se držav in so mnenja, da se je Nemčija pripravila z vojnimi zalogami za eno leto. Šele po enem letu se bo pokazala morebitna gospodarska onemoglost Nemčije. Medtem imata Anglija in Francija enkrat večji narodni dohodek kakor Nemčija in boljše pogoje za dobavo surovin po morju iz Amerike in kolonij. Zapadni velesili imata tudi več zlate rezerve, da lahko plačata surovine, ker v vojnem času se na vadno ne daje na kredit. Nemčija, kolikor je znano, tega nima. Tudi zunanja trgovina Nemčije je znatno ponehala radi bloкаде, zato je Nemčija prisiljena, da se gospodarsko popolnoma obrne proti vzhodu. Drugi zopet trde, da je Nemčija

glede uvoza surovin bolj samostojna od zapadnih velesil. Uvažati mora 38% Anglija 45%, Francija 52%. Na to se je Nemčija pripravila s pomočjo avtarkije (samopreskrbe). Toda na slabem stoji glede važnih surovin, ki se najbolj rabijo v vojnem času, a to so nafta in kovine. To vse dobe zapadne velesile po morju. In dokler bodo imele nadmoč na morju bodo s temi surovinami preskrbljene.

Toda Nemčija najbrž računa s temi dejstvi, zato bo napadala gospodarske postojanke zapadnih velesil na vzhodu in se pri tem po možnosti gospodarsko okoriščala na škodo Anglije in Francije. V tem pogledu je situacija danes znatno drugačna kakor v svetovni vojni. V svetovni vojni je bila Rusija na strani zaveznikov sedaj pa ni. Tu če bi si Nemčija in Rusija šli na roko, bi morda lahko zadali zaveznikom hude udarce, kajti ti velesili mejita na interesna ozemlja Anglije in Francije in sta za celinsko vojno bolj pripravni od zapadnih velesil. Nemčija je že itak vzela mnoga interesna ozemlja Anglije. Lahko se dogodi, da si Rusijo razdelita interesna ozemlja zapadnih velesil. Samo je vprašanje, če ne pride pri tem med Nemčijo in Rusijo do nesprazuma. Če bi se na severu končala vojna v korist Rusije, bi se najbrž nagnila ofenziva zapadnih velesil na vzhod da zavarujeta tu svoje interese in po možnosti Nemčijo in Rusijo prisilita k miru. Nemčija si bo skušala na jugovzhodu pridobiti surovine da bo lahko vodila vojno do kraja. Točno se še ne more predvideti ko nec te vojne. Rodila — to upajo vsi brez izjeme — pa bo red, ki bo omogočil mirno, bratsko sožitje evropskih narodov.

A. Ša.

Banovina Slovenija in volitve

Vprašanje preureditve države in volitev v narodno skupščino zavzema v notranjepolitičnem življenju vedno odločilnejšo vlogo. Vlada, v kateri sta dve struji, ena, ki zahteva najprej volitve in nato do končno preureditev države, druga, ki hoče izvršiti preureditev države pred volitvami — se bo morala v kratkem odločiti, ali izvede volitve, ali pa pristopi k preureditvi države. Po vseh znakih so deč in zlasti po izjavi podpredsednika vladne voditelja Hrvatske kmetijske stranke dr. Vladka Mačka ob priliki knežjega

obiska z Zagrebu smemo pričakovati že v najbližji bodočnosti volitve v narodno skupščino.

Med tiste, ki se najbolj zavzemajo za preureditev države pred volitvami, moramo prišteti slovenski del JRZ. V njenih časnih stalno beremo, kako nujno je potrebna preureditev države; pri tem se sklicujejo zlasti na izredno kritične čase, ki zahtevajo rešitev vseh spornih vprašanj v notranji politiki. Mi temu ne ugovarjamo, vendar moramo pibiti, da so tudi volitve nujno potrebne in neodlož-

ljive, ker menimo, da je za državo koristnejše, če ima prav v teh kritičnih časih ljudsko zastopstvo.

Tudi banovina Slovenija je ozko povezana z vprašanjem volitev. O koristih, ki jih bo imelo slovensko ljudstvo od banovine Slovenije, če bo pravilno urejena, smo že govorili. Saj jo tudi ves slovenski narod, razen izkoreninjencev topla pozdravlja, ker ve, da bo mogla rešiti vsa tista vprašanja, ki so zanj življenjskega pomena, pa se radi centralizma niso mogla rešiti. Naj omenimo le javna dela, šolstvo, zlasti kmetijsko, starostno zavarovanje kmetijskega ljudstva in ureditev iz-

seljeniškega vprašanja. Rešitev vseh teh vprašanj čaka bodočo banovino Slovenije. Zato je razumljivo, da ne more biti slovenskemu narodu vse eno, kako se bo banovina ustanavljala; njegova želja, da sodeluje po svojih zastopnikih, je upravičena. Ne vemo, če je koristno odlašanje volitev, ki so z ustanovitvijo banovine Slovenije v najtesnejši zvezi, če hočejo biti vodilni slovenski politiki dosledni v načelu, da je ljudsko zaupanje najmočnejši stebber avtoritete. Slovensko ljudstvo si želi volitev in ustanovitve banovine Slovenije!

Josip Udovič.

Zdravstvena služba na kmetih

Nekaj za razmišljanje pozimi.

Zdravstvena služba je pri nas na sploh, na kmetih pa posebej jako pomanjkljiva. Hrvatske se tudi za to važno stvar močno starajo. V »Gospodarski Slogi« so osnovali poseben oddelek z imenom »Zdravstveni odbor«, ki ureja pereče vprašanje. Hrvatski listi pravkar prinašajo za enkrat izvleček iz zakona o zdravstvenih občinah, da poučijo narod o nekih pravicah, ki jih ima zlasti revnejši del ljudstva po tem zakonu, ne da bi se jih ljudje prav za prav tudi le nekoliko zavedali. Tu gre v prvi vrsti za dolžnosti občinskih zdravnikov. Radi važnosti stvari prinašamo izvleček iz zakona o zdravstvenih občinah tudi mi, vendar tokrat brez pobleže razlage:

Po zakonu o zdravstvenih občinah so dolžnosti občinskega zdravnika v vsaki zdravstveni občini tele:

1. da brezplačno zdravi siromašno prebivalstvo;
2. da zdravi drugo prebivalstvo po pristojbinah, ki jih predpiše ban po zaslišanju zdravniške zbornice in banskega zdravstvenega sveta;
3. da na poziv javnih oblastev in ustanov obavlja tudi drugo javno zdravstveno službo, ki je predpisana za državne zdravnike pri oblastvu občne uprave;
4. da narod zdravstveno prosvetljuje;
5. da skrbi za napredek zdravja dojenčkov, male in šolske dece;
6. da skrbi za napredek zdravstva na področju svoje zdravstvene občine;
7. da stavi predloge za asanacijo (izboljšanje zdravstvenih razmer) in da sam sodeluje pri teh delih;
8. da vodi evidenco (razvidnost) o rojstvu in umiranju na področju svoje zdravstvene občine in predlaga predpisana poročila o tem;
9. da prepreča in zatira nalezljive bo-

lezni, vodi razvidnost in predlaga predpisana poročila o njih;

10. da občasno prepotuje svoje področje, prireja v poedinih krajih ambulatorije (popotno zdravljenje), proučava življenje in stanovanja prebivalstva ter prinaša potrebne predloge o tem;

11. da obavlja v ljudskih šolah, ki ni majo šolskega zdravnika, službo šolskega zdravnika;

12. da ima sam ročno lekarno po veljavnih predpisih.

Podrobne odredbe o delokrogu občinskega zdravnika predpisuje poseben pravilnik, kakor i to, kako je ugotavljati siromaštvo po krajevni razmerah. — Seštra zdravniška pomožnica sodeluje pod nadzorom in upravo občinskega zdravnika. — Kadar občinski zdravnik vrši dolžnosti iz 3., 9. in 11. točke, ga je smatrati kot organa (uslužbenca) javnega oblastva in mu morajo vsa javna oblastva pri tem pomagati.

Povsod pa je videti poleg velikega nerazumevanja še mnogo nesoglasij, ki jih je treba odpraviti. Seveda tudi pri nas ni brez njih.

Počkov.

Številki 5. od 1. februarja t. l. bo priložena položnica.

Kdor je naročnik že poravnal vsaj deloma tudi za leto 1940., naj izvoli položnico shraniti za prihodnje nakazilo ali pa odstopiti prijatelju, ki ga pridobi za novega naročnika! Od zamudnikov pričakujemo, da bodo storili svojo dolžnost. Nekatere stare zamudnike bomo morali črtati radi zlorabe našega zaupanja.

UPRAVA »EDINOSTI«
Maribor, Kopališka ulica 6

7 dni domačih vesti

* Več kakor 400 tisoč dinarjev prebitka je vrgel zagrebški elitni ples pod pokroviteljstvom kneginje Olge.

* V Vrhu sta se sestala jugoslovanski zunanji minister Cincar Marković in romunski zunanji minister Gafencu, da se dogovorita o konferenci balkanskih držav, ki bo 2. februarja v Beogradu.

* Muzejsko društvo v Mariboru bo imelo svoj redni letni občni zbor dne 4. februarja ob 10. uri v čitalnici študijske knjižnice. Na dnevnem redu so poročila odbora, preglednikov in volitve novega odbora. Vsi člani vladno vabljeni. — Odbor.

* V železniškem prometu stojimo pred novimi omejitvami. Težave, s katerimi se ima boriti železniški promet v sedanji hudi zimi ter nezadostne razpoložljive množine premoga so železniško upravo napotile, da je sklenila omejiti število rednih osebnih vlakov. Z raznih strani zatrjujejo, da bodo v Sloveniji izpadli vsi oni vlaki, ki so jih ukinili že konec septembra, pa so jih potem nekaj zopet uvedli. Nemara bo ukinjenih še nekaj drugih vlakov. Prometni minister je naglasil, da osebni vlaki že precej ovirajo nemoten promet tovornih vlakov, ki jih je vsled močnega izvoza in tudi nekoliko močnejšega uvoza vedno več. Postaja se pretežno kot zatrpane, vsled česar zastajajo vagoni z blagom. Omejitve osebnega železniškega prometa naj bi tudi pomagala hitreje prevažati tovore.

* V novem hrvatskem saboru bo imela opozicija največ 3—4 poslance, Srbi pa jih bodo imeli okoli 20. Tako sodi doktor Maček v svoji izjavi za »Giornale d'Italia«.

* Narodna banka kraljevine Jugoslavije je imela v preteklem letu kosmatih dohodkov 169 milijonov. Po izdatnih odpisih itd. ostane čisti dobiček v višini 52,7 milijonov dinarjev. Od tega zneska gre 10 milijonov v rezervni sklad, 17,2 milijonov dobi država, ostalih 25,4 milijonov pa se razdeli med delničarje, ki dobe na ta način kot dividendo 14% delniške glavnice. Po odbitku davkov dobe okroglo 50% borzne vrednosti delnic Narodne banke, ki notirajo sedaj približno 7400 dinarjev za komad.

* Riža bi Jugoslavija lahko pridelala toliko, da bi ga ji ne bilo treba uvažati. Glavno je, da se med kmetovalci v južni Srbiji, ki je za kulturo riže zelo ugodna, razvije uspešna propaganda. Vsekakor so ga lani precej pridelali, čeprav kvalitetno naš riž še ni na višini.

* Bencinske karte bodo uvedli po vestih iz Beograd dne 8. februarja. Od tega dne dalje dobe lastniki motornih vozil bencin le na karte v določeni množini. Če naj ostane nespremenjena. Domenjeno je, da dobi naša država 2000 vagonov nafte in bencina iz Italije. Iz Amerike ga je kakih 8000 ton že na poti.

* Po vestih iz Beograda bodo opuščeni nekateri vlaki že prihodno nedeljo 28. f. m. V Sloveniji odpade osem brzih in devet potniških vlakov. Na glavni progi odpadeta oba nočna brza vlaka, prav tako na progi proti Madžarski.

* Občina Pobrežje v okolici Maribora je sklenila povišati dohodke svojih nametancev za 10% vsled naraščajoče dražine. Povišanje stopi v veljavo z novim proračunom, t. j. s 1. aprilom.

* Mestno avtobusno podjetje mariborsko je ustavilo promet na progi Maribor — St. Ilj, ker je železniška uprava že uvedla dober vlak v obeh smereh o poindanskem času.

* O novem volivnem zakonu je objavil dr. Živko Topalović v »Radniških novinah« nekaj pomislekov. Nekatere ponatiskujemo po »Delavski politiki«: Čeprav ta zakon nedvomno pomeni znaten napredek, vendar ne vsebuje našo zahtevo po popolni politični enakopravnosti. Vse žene ostanejo še dalje brez pravice, da bi volile ali bile voljene. Edina novost je, da žene kot sodne uradnice morejo biti članice volilnih odborov. — To je v resnici jako zanimivo: ženam se priznava sposobnost, da poučujejo moške, kako naj pravilno volijo. Toda njim se ne priznava sposobnost, da tudi same to delo opravljajo! Nadalje dodelitev mandatorov se ne bo vršila po istem količniku. Neenakost nastane zaradi neenakosti volilnih okrožij. Eno volilno okrožje voli po 3 poslance, drugo po 9. Tudi število volilcev ne bo sorazmerno isto. Torej, po enih okrožjih bodo poslanci s 3—4000 glasovi in po enih z 10.000. Nesorazmerje se zlasti povečava pri državnih listih. Izpolnilo se je ono, kar smo pričakovali. Državna lista ni uvedena zato, da reši in zbere one glasove po okrožjih, ki so ostali brez mandata, ker ne predstavljajo celi količnik. Državna lista je določena samo kot ugodnost za šefe velikih strank.

Lord Haw Haw, Miss Unity Mitford in angleško časopisje

Kdo sta lord Haw-Haw in Miss Unity Mitford? Morda je prvi spet kakšen novi minister, druga pa ima v Londonu velik političen salon, kjer se shaja vsoka družba in dela svetovno politiko? Ne! Oba sta prav skromni bitji in jih malo kdo pozna osebno, gospoda Haw-Hawa pa Angleži sploh ne vidijo, ampak le slišijo, kadar govori po radiu iz Berlina, Monakova ali od kod drugod. Govori v angelščini mnogo govori, in samoglasnike izgovarja skozi nos. Zato ga Angleži nosljajoč oponašajo: »Haw-Haw!« In kadar prinesejo listi kakšno raco, pravijo Angleži, da si je izmislil to lord Haw-Haw, po naše lord Lari-Fari. Angleži se trudijo, da bi pogodili po narečju, od kod je lord Haw-Haw doma, toda radijski napovedovalec ne izda svojega rojstnega kraja.

Kdo je pa Miss Unity Mitford? Njegova žena? Ne! Miss Unity Mitford je romantična deklica, Hitlerjeva častilka, ki se je napotila v Berlin, da tam poišče vodjo in posreduje med njim in Anglijo. V Angliji je bila deležna velikih simpatij in ko se je vrnila praznih, so jo vsi pomnovali. Tri dni so imeli vsi dovolj snovi za pisanje in zdaj, ko baje na frontah le kvartajo, si žele listi spet kot tridnevno senzacijo — Miss Unity Mitford. Neki dnevnik je ponudil njenemu očetju 5000 funtov, če pove, kaj je opravila in kako se je godilo njegovim hčerki v Nemčiji. Oče je pa odgovoril samo: »Ima skrb, ker ni spravila Anglije in Nemčije.«

Lord Haw-Haw in Miss Mitford snubita torej javno mnenje, njuno geslo pa je »Stunts« — politika gesel, senzacionalnih gesel. Baje je zdaj stiska za vesti, ljudje pa pričakujejo senzacij. Če jih ni, jih je treba narediti, je geslo novinarskih podjetij. »Časopisi so zato, da se prodajo.« Vprašujejo le: »Kaj je senzacionalno?« Po tej presoji sprejemajo in uvrščajo vesti. Londonski poročevalec švicarske »National Zeitung« je napisal:

»Trudijo se, da poneumijo pameten in zrel narod.« — Zanimiv je pogled v organizacijo angleškega tiska, ka nam razkrije precej skrivnosti velikega imperija.

»Berry-Konzern«

je ogromno podjetje, v katerem vladajo trije delničarji. Ta konzern združuje mnogo podjetij in vsako podjetje izdaja več dnevnikov, tedenskih in drugih listov. Eden med delničarji je član upravnega odbora 30. železarskih in premogokopnih družb. Jasna je tesna povezanost industrije in tiska. »Amalgamated Press LTD« je podjetje, ki spada tudi v Berry-Konzern. »Amalgamated« sam izdaja nad 100 časopisov! Glavni list Berry-Konzerna je »Daily Telegraph«, ki se tiska v nakladi nad 1.500.000 izvodov. Po moči drugi je

»Rothermere-Konzern«,

ki je tudi konservativno opredeljen, gospod Rothermere sam pa je liberalci! Glavni dnevnik tega konzerna je »Daily Mail« z 2.000.000 naklade in si deli z »Le Petit Parisien« svetovni rekord. »Daily Mail« je s »Timesom« na čelu protisovjetskega tiska. Tudi

»Beaverbrook-Konzern«

je konservativen. Vodilni list »Daily Express« se tiska v 1.500.000 izvodih in zagovarja najbolj strastno imperialistično politiko. Njegovo geslo je: »Proč od Evropa! Za svetovno nadvlado!« Čeprav je konservativen, je radi kupčij večkrat potegnil tudi z liberalci ali socialdemokrati (Labour partie).

»The Times«

so izven konzerna. To je prvi angleški list ki ni niti najbolj informiran, niti ni najbolj razširjen — toda bere ga vlada! Angleži se šalijo, da je to edino, kar vlada sploh bere. »Times« vplivajo na vlado, ne obratno! Če hočeš kaj doseči, ne delaj prošnje na urade, temveč spravi stvar v ta list in lepo razloži svojo željo

s stališča javnih potreb, pa bo dobro!« »Times« pravijo o sebi: »Nismo list, ampak ustanova za čuvanje splošne koristi.« »Times« imajo nadzorni odbor, ki naj pazi, da nikdar ne postane list kupčijsko sredstvo, da ne pade v nevedne roke itd. V tem nadzornem odboru so najvišji državni sodnik, rektor Oxfordske univerze, guverner angleške banke i. dr.

»News Chronicle«

je liberalni dnevnik v lasti družine Cadbury, ki je še bolj slavna po svoji čokoladi. List je tesno povezan s pomorsko trgovino in ladijskimi družbami, radi česar je zagovarjal pacifistično politiko in si želi sporazum z Nemčijo. Senzacija v tisku pomeni

»Daily Herald«,

ki velja za laborističen dnevnik. Sprva je uspeval zelo slabo, 1930. leta pa je prešel v roke liberalne »Odham Press LTD«, obdržal pa je svoje prejšnje strankarsko lice. Prišel je prinašati politične senzacije, časopisne romane in sportne vesti kot senzacija dneva — in naklada se je dvignila čudovito. — Izjemno stališče med temi listi pa ima

»Daily Worker«,

glasilo angleške komunistične stranke, ki je začelo izhajati kot dnevnik leta 1930. Anglija in Irska s približno 55.000.000 prebivalci imata 255 dnevnikov, kar je v primeri z drugimi državami v Evropi malo. (Slovenija ima 7 dnevnikov!) London ima 23 dnevnikov, Ljubljana 5, kar je za naš pač precej. Anglija ima najboljši in najslabši tisk, ki je po svojem konkurenčnem boju živa slika angleške vladajoče družbe. Listi drug drugega ubijajo, se združujejo, se tepejo za delnice in tekmujejo v senzacijah, le medstrankarskih prask ne poznajo, ker te pač ne dvigajo naklade. Lord Haw-Haw in Miss Unity Mitford ljubita obilnejše zalogaje.

-ski.

7 dni po svetu

□ Boj za petrolej se je že pričel. Za sedaj gre še samo za diplomatske korake zapadnih velesil v Romuniji, ki jo dolžijo, da izvažajo preveč petroleja v Nemčijo in da je omejila izvoz v Anglijo in Francijo. Pojasnilo romunske vlade sta vzeli Anglija in Francija z rezervo na znanje.

□ Sovjetska vlada se je opravičila pri norveški in švedski vladi, ker so sovjetska letala pomotoma letela preko njunega ozemlja.

□ 450 sovjetskih letal je letelo nad Finsko v enem dnevu in povzročilo veliko materialno škodo.

□ Kitajci poročajo o uspešnih bojih v okolici Kantona, ki ga imajo baje že od treh strani obkoljenega.

□ Znameniti klavirski virtuozi Paderewski se je zaobljubil, da ne bo igral tako dolgo klavirja, dokler njegova poljska domovina ne bo zopet svobodna.

□ V neki londonski tovarni za srelivo je nastala eksplozija, ki jo pripisujejo sabotazi.

□ 5000 Italjanov se je prijavilo za vstop v finsko armado.

□ Ameriški senator Pittman je zahteval, da se Japoncem prepove nabava vojne materiala. Če bi se ta zahteva izpolnila, bi pomenilo to velik udarec za Japonsko. Vendar se zdi, da do tega ne bo prišlo, kajti ameriške municijske tovarne bi bile s tem hudo oškodovane.

□ Newyorški nameščenci v trgovinah s kurivom so tri dni stavkali. Po posredovanju newyorškega župana La Guardia se je stavka končala s kompromisom med nameščenci in podjetniki.

□ V Nemčiji propadajo male trgovine, pišejo listi, ker je vsa trgovina racionalizirana imajo baje male trgovine vedno manj prometa. Oblast sme zapreti trgovine, ki nimaio 12.000 mark letnega prometa. (Ok. 175.000 din).

□ Grški knez Kristofor, stric kneginje Olge je umrl.

□ Finska letala so po poročilih agencije Reuter bombardirala rusko oporišče Kronštad.

□ Bivši cesar Viljem je obolev na gripo. Zdravniki so v skrbeh.

□ Senator Borah, eden najstarejših nasprotnikov versajškega miru in odločen zastopnik izolacionistov, ki zahtevajo, da ne USA ne mešajo v evropske razmere je umrl.

□ Vang Čing Vej — nasprotnik Čang Kaj Seka — sestavlja novo kitajsko vlado, ki se je z Japonci že sporazumela. Italijanski zunanji minister prof Čiano je poslal Van Čing Veju toplo pozdravno brzojavko.

□ Bivši švicarski zvezni predsednik Josef Moita je umrl.

□ Bolgarske volitve, ki se vršijo v predsednik po raznih okrajih prinašajo vladi znatno večino. Doslej še niso zaključene, vendar ni pričakovati posebnih presenečenj.

□ »Zivela Italija!« je vzkliknil predsednik poslanske zbornice in lyonski župan E. Herriot na svečani večerji, kateri so prisostvovali zastopniki 44 držav.

□ 62 milijonov kron so poslali zastopniki švedske industrije kot pomoč Finski. Predsednik finske vlade se jim je iskreno zahvalil.

□ Vest o nemških četah v Galiciji so se kakor že veliko drugih podobnih izkazale kot neresnične. Vsaj za sedaj se še ne potrjujejo. Prvi so jih prinesli angleški časopisi. Pri nas so jih ponatisnili skoro vsi dnevniki.

□ Švedski ministrski predsednik Hansson je izjavil, da bo Švedska branila svojo nevtralnost in neodvisnost ter da ne bo dopustila, da bi katera druga sila pošiljala svoje čete preko njenega ozemlja.

□ Učniki angleške blokade so po mnenju nemške revije »Deutsche Volkswirtschaft« znatni. Nemški rivoz iz prekomorskih krajev se je zmanjšal za 40%, nemški izvoz v prekomorske kraje pa za 29 odstotkov.

□ Pomanjkanje premoga je v Nemčiji. Zato so oblasti pozvale državljane, naj odložijo potovanja, ki niso nujna. Železniška uprava je zmanjšala število vlakov.

□ Vojne liste izdajajo nemška poveljstva za vojake na fronti. Listi izhajajo po večkrat na teden.

□ Darilo italijanskega kralja Franciji. Italijanski kralj Viktor Emanuel je daroval francoski akademiji znanosti 18 knjig, ki obravnavajo zgodovino italijanskega kovanege denarja. Kralj Emanuel ima približno 95.000 kovancev.

□ Švicarskim vojakom so poslali svojci na meje decembra lani 2.756.000 vredic nerila, 4.459.000 pisem, kart in listov, 55.150 nakazil.

Zimski čas je najbolj ugoden za potovanje naročnikov. Cenjeni zaupniki in prijatelji »Edinosti« naj ga za to uporabijo, da bomo vsi skupaj imeli ustrezen delež v oštešenem posredovanju pravičnih težav in »delavskega človeka in našega občestva!

SODOBNI OBRAZI

Mož, ki ga je dvignil Kreugerjev skandal na politično pozornico

Per Albin Hansson, današnji švedski ministrski predsednik, ki ga na švedskem ne kličejo drugače kakor Per Albin je prvi delavec na švedskem, ki se je povzpelo na stolček ministrskega predsednika. Rojen je bil nekje v bližini Malmöja kot sin švedskega zidarja. Ze v mladih letih je kot učence v vaški trgovini skušal marsikaj. Z dvanajstim leti je prišel v veliko trgovino s kolonialnimi izdelki, kjer je imel od šestih zjutraj do devetih zvečer dovolj trdega dela. Kmalu je vstopil v strokovno organizacijo in od tam ni bilo daleč do delavske politike. Z devetnajstim leti je izdal svoj socialno demokratiški časopis. Ko je odrasel je po smrti znamenitega voditelja švedske socialne demokracije Hjalmarja Brantinga prišel na čelo stranke.

Priznati je treba, da njegova politična pot ni bila posejana s trnjem. Njegov veliki prednik je bil kraljev součeneec na univerzi v Upsali in kraljev intimni prijatelj — tako švedskim socialnim demokratom ni bilo težko se uveljaviti, saj so imeli v demokratiških simpatijah kralja močno oporo. Ne smemo namreč pozabiti, da so bile tudi v Švedski, v deželi vžigaličnega kralja in mednarodnega goljufa Kreugerja nasprotno s le izredno močne in da je imel tedaj švedski kapital v zemlji odločilno vlogo. Švedski podjetniki si niso pustili vzeti te svoje moči in veljave.

Tedaj pa je prišel kot prava rešitev za švedske socialne demokrate in še posebej za Hanssona znameniti Kreugerjev skandal. Liberalci, ki so bili hudo kompromitirani, so se morali kar na naglem posloviti. In tako je postal 1932 Hansson s privoljenjem švedskega kralja kot prvi socialist v švedski zgodovini ministrski predsednik. Seveda pa je moral v novem položaju skleniti marsikaj kompromis z nasprotniki.

Danes ima Per Albin Hansson 55 let in mnogo skrbi... Ali mu bo uspelo, da obdrži svojo domovino izven velikega požara, ali pa bodo zmagale tiste sile, ki ženejo Švedsko v vojno, katere konec in uspeh je še v magieni dalj?

O STROŠKIH VOJEVANJA.

»Prejšnja vojna je uničila za tristoštev milijard dinarjev ali za sedemdeset vagonov zlata narodnega bogastva. S to ogromno vsoto bi se mogli vsi ljudje na svetu oprostiti davka za 60 let ali pa na novo zgraditi vse železnice sveta!« (P. T. T. 17 jan.).

SIRITE »EDINOST«!

KULTURNA OBZORJA IN FILMSKI TRAK

Za ljudsko gledališče

Smo sredi zimske kulturne sezone na vasi. Kulturno življenje podeželja je žalostno in v mnogih pogledih pomankljivo. Pomanjkanje pravega ljudskega gledališča na vasi, moramo šteti med njene največje kulturne nedostatke. In vendar ima gledališče za podeželsko ljudstvo še posebno poslanstvo in zato moramo samo obžalovati, da se ne izpolnjuje, kar bi koristilo vsemu kulturnemu življenju vasi.

Gledališče je — vsaj moralo bi biti — zrcalo človeškega življenja in ljudski izraz časovnih stremiljenj po napredku. Le tako gledališče more vršiti svoje poslanstvo uspešno; vsaka pomankljivost pa se prej ali slej maščuje. Podeželski kulturni delavci, zlasti oni, ki delujejo med kmetiskim ljudstvom, morajo okužati to bridko resnico. Pri svojem kulturnem delu naletavajo na najrazličnejše ovire, tudi največje se jim stavijo prav v dramatskem udejstvovanju. Tu jim primanjkuje vsega, razen igralskih moči, ki se dajo z majhnim trudom dobro vzgojiti. Na razpolago največkrat ni potrebnih odskih naprav, ki so za uspeh gledališke predstave nujno potrebne. Toda ta ovira bi se dala odpraviti, ko bi ne bilo tako velike zadrege: **kaj igrati?**

To vraščanje dela podeželskim režiserjem vedno težave. Zaman iščejo pravih

ljudskih in sodobnih dramatskih del, ki bi mogla ljudsko množico res zadovoljiti. Slovenska dramatska proizvodnja je v zadnjih letih tako majhna in še ta ne more zadovoljiti. Večina slovenskih dramatskih pisateljev v svojih delih ne upošteva kmetijskega življenja. Za svoja dela jemljejo snov iz višjega, kmetskemu ljudstvu nedoumljivega življenja. Poleg tega pa so še tehnično tako izoblikovana, da ne morejo biti dostopna večini podeželskih odrov. Posledica tega je, da dramatik s svojimi deli ne morejo predreti med ljudstvo in ostanajo zato večini naroda nepoznani.

Podeželskemu ljudstvu so prava dramatska dela potrebna bolj kot drugim slojem. Saj nimata kmet in delavec na vasi tolike možnosti — če jo sploh imata — za sprejemanje kulturnih vrednot — seveda tudi dramatskih — kot pa mestno prebivalstvo. Zato bi morali slovenski dramatik to delstvo pri pisanju svojih del upoštevati. Tako bi si utrlji svojo pot med vse plasti slovenskega naroda.

O proizvodnji slovenske dramatike prav z ozirom na podeželske odre, bi se dalo še marsikaj govoriti. Pomanjkanje prostora mi tega ne dovoljuje, vendar se bom ob priliki k stvari še povrnil.

u.

Orkestralni koncert Glasbene Matice v Mariboru

I.

Bedřich Smetana, eden med velikimi Čehi a med velikimi češkimi glasbeniki prvi po rojstvu. Mož, ki je dal smer narodni struji češkega glasbenega življenja in jo hkrati dvignil na raven evropske glasbene kulture. — Mi še nimamo svojega Smetana. Ali se nam bo rodil? Bo — nekoč v lepših časih...

II.

»Ma vlast« (Moja domovina), simfonični ciklus v šestih stvkih, je bila na programu koncerta. Programska glasba najboljše znamke. Iz posnenih ozirav danes aktualna kakor v dobi nastanka. Ima tudi neke hibe: tu in tam nekoliko brezbriznosti v motivni obdelavi, tu in tam slabosti v instrumentaciji (po mnenju B. Berse, velike avtoritete na področju instrumentacije). Kar pa ne zmanjšuje umetniške vrednosti in tehtne učinkovitosti dela in pomena Smetanovega genija.

III.

Orkestralni odsek G. M. nas je zadolžil s tem koncertom. Orkester stalno napreduje. Ima sicer še vedno slabe točke (zlasti v pihalih), vendar opažamo že

več orkestralne discipline in plemenitejši zvok (posebno v godalih), kakor nekdaj.

IV.

Ob interpretaciji Dvořakovih Slovanških plesov lansko leto smo pogrešali tisto absolutno serioznost, ki jo pričakujemo na simfoničnem koncertu, bilo je dinamičnih in agogijskih neobčajnosti teno na meji dopustnega, komaj združljivih z dobrim okusom. Letos, pri izvedbi Smetanove simfončne pesnitve teh devščinstvo nismo več opazili. Razveseljiv pojav. Torej: ta nastop pomeni odločno likvidacijo kapelnika g. Jiraneka in obenem afirmacijo dirigenta Jiraneka.

V.

Še nekaj tehničnega. Zavesa v ozadju orkestra je občutno ovirala akustični razmah. To bo treba brezpogojno upoštevati pri bodočih koncertih!

VI.

Orkestralnemu odseku in celotni G. M. čestitamo k uspešnemu prizadevanju na težavnemu področju orkestralne glsabe!

Leon Novak.

»VRAŽJI ŠTUDENTJE«

Češki film, ki je takorekoč med najmlajšimi, je že z nešteti umetniškimi deli izprčal svojo silo in kvaliteto. Ponajveč smo Slovenci vajeni gledanja resnih, ali bolje — zgodovinskih in narodopisnih čeških filmov. Zadnji češki film »Vražji študentje«, ki ga je z velikim zanimanjem sprejelo slovensko središče, pa nam kaže češko filmsko tvornost tudi z druge, namreč z zabavne strani.

Film »Vražji študentje« je duhovita burka iz dijaškega življenja, v katerem se nam rišejo ne samo dijaški »gangsterske« obrabi v svoji večni nagajivosti, temveč tudi profesorski »tipi«. V vsem tem okolju pa se načinja tudi vprašanje pravilne vzgoje mladega človeka v šolski klopi, ali če hočete — razmotava se boj dveh različnih vzgojnih tolmachenj. Na eni strani trda disciplina, da drugi pa razumevanje mladega človeka in obzir do ev. njegovih »muh« in razposajenosti.

»Vražji študentje« so tako v mnogočem zrcalo, ki pa ne kaže samo šablonske zunanosti, temveč ima — čeprav je stvar zabavna — tudi notranjo, moralno vsebinsko plat. — Znani režiser Frič je znal to izraziti z nekaterimi posrečenimi in umetniško popolnimi scenami.

KULTURENI DROBIŽ IZ LJUBLJANE

Pred dnevi je po desetih letih razstavljal v Jakopičevem paviljonu svoje dela likovna umetnica Karla Bulovčeva. Njena razstava je v javnosti zbudila velik odmev. — Njen mož, dramatik Ivan Mrak pa je pred tedni ponovil svoji že znani tragediji: Grohar in Stari Rimljan.

V Operi je pretekli teden gosjoval ob uprizoritvi »Traviate« slovenski rojak, operni pevec dunajske drž. opere A. Dermota, ki je s svojim nastopom in s partnerico Zlato Gjunjenac-Gavellovo naravnost triumfal. Opera tudi že dolgo ni bila tako dobro obiskana.

Akademija znanosti in umetnosti, naša najvišja kulturna ustanova v Ljubljani je izdala prve svoje znanstvene spise z področja slovstvene zgodovine, filozofije in narodne zgodovine.

Pomembna triletnica

Včeraj so pretekla tri leta, odkar je bil podpisan pakt o večnem prijateljstvu med Jugoslavijo in Bolgarijo. Dogovor je zelo kratak; prvi in najvažnejši člen se glasi: »Med kraljevino Jugoslavijo in kraljevino Bolgarijo bo obstojal neporušljiv mir in iskreno, večno prijateljstvo.« Drugi člen vsebuje samo formalnosti okoli ratifikacije. Značilno je, da pada obletnica tega pakta prav v čas, ko se balkanske države pripravljajo na balkansko konferenco, ki evropskim diplomatom že cele tedne ne da miru.

Upati je, da se bodo odnosi med Jugoslavijo in Bolgarijo še naprej razvijali kar se da ugodno, saj bo na ta način tudi drugim državam dan vzgled mirnega sožitja narodov, ki imajo marsikaj pozabiti.

Luis Adamič:

„New Deal“ me kliče

Prinašamo prevod iz Adamičeve knjige »Moja Amerika«. »New Deal« se imenujejo Rooseveltovi socialno reformni načrti. Avtor je prevod dovolil.

Kakor sem že omenil, sem se vrnil spomladi l. 1933. iz Jugoslavije v Newyork. Hotel sem čim prej končati svojo knjigo »Povratek izseljenca«. Zato sem se skušal čim manj zanimati za sili gospodarski in politični razvoj Amerike, ki se je takrat začel in so ga splošno imenovali: »New Deal« ali »Rooseveltova revolucija«. Vendar mi je to le deloma uspelo.

Ko sem v začetku l. 1934., kak mesec dni po izidu knjige »Povratek izseljenca«, pravkar uredil vse svoje zadeve v Newyorku in se pripravil za odhod na že omenjeno turnejo, kjer bi imel predavanja največ v priseljeniških »kolonijah« in to celo daleč na zapadu, n. pr. v Minnesoti. sem prejel razburjen — in tudi razburljiv — telefonski poziv svojega založnika. Nekdo iz Bele hiše v Washingtonu bi rad govoril z menoj in zato naj ostanem doma. Nekaj minut nato je klical Washington. Seveda ni bila Bela hiša, marveč nekdo iz Zvezne uprave za nujno pomoč. Govoril je v imenu pomožnega upravnika polkovnika Westbrooka, ki bi se rad z menoj sestal radi razgovora o razmerah priseljencev v največje prizadeti industrijskih mestih. Ali morem priti takoj v Washington? Ali vsaj v nekaj dneh?

Rekel sem, da: toda kaj bi polkovnik Westbrook (o katerem preje še nisem slišal ničesar) rad izvedel od mene? Njegova naloga je, da preseli preveč delavstva iz industr. mest in središč v zorne kmetijske občine, ki jih bo zgradila vlada. Načrti za te občine še niso novsem izdelani. Sedaj delajo na njih. Razbral sem iz vsega, da je splošna misel vsaj v daljni

zvezi z ruskimi poljedelskimi kolektivi, o katerih sem že bral.

Ko sem odložil slušalko, mi je kar brnelo v glavi. Ali je to mogoče? Pomeni »New Deal« res začetek revolucije?... Zamislil zgledeh kmetijskih občin me je od vsega začetka zelo zanimala. Toda, ali je to sploh izvedljivo? Očitno je bil ta načrt sedaj še več ali manj skrivnost. Toda čim bo prodril v javnost, ali ne bo vzbudil takoj strahovito nasprotovanje v državi, češ, da je komunističen in še vse kaj drugega?

O, fantastična čudovita Amerika!

Toda najprej: kaj vem — kaj dejansko vem — o vprašanju krize med priseljenci? V čem se njihovo položaj razlikuje od položaja domačih nezaposlenih delavcev? Predpostavljaj sem, da me bodo vprašali, kako se naj presele pomoči potrebni priseljenci in njihove družine z domačin v istem položaju iz umazanih mest premošnjikov in železarn v zglede kmetijske vasi. Nisem sicer vedel kako, toda vendar bi lahko stavil nekaj predlogov. Odpisal sem takoj z račno pošto pisma na tri ali štiri izdajatelje slovenskih in hrvatskih listov in na dva ali tri predsednike jugoslovanskih podpornih društev v Cleveland, Pittsburgh in Chicago, s katerimi sem bil več ali manj znan. Misli sem: če kdo, so prav tujejezični izdajatelji in predsedniki podpornih društev poklicani, da poročajo vladi; razložil sem jim načrt in jih prosil, da mi brzojavno sporoče svoje misli in predloge v Washington na moj hotel.

Brzojavke, ki sem jih prejel, so bile izčrpne in tehtne... In ko sem se končno sestal s polkovnikom Westbrookom, sem bil, mislim, pripravljen na razgovor z njim. Kajti nisem dvomil, da je to, kar je

veljalo za južnoslovanske skupine, veljalo tudi za vse druge.

Polkovnik Westbrook je bil zemljiški posestnik z Juga, v svetovni vojni pa je bil oficir z nekaj tehničnimi izkušnjami. Razgovor z njim in z dvema ali tremi njegovimi pomočniki sem imel v nekem uradu polnem hrupa. Vsak čas so nas prekinjali telefonski pozivi iz Atlante, San Franciscu in Chicagu. To je bilo tipično za »New Deal« v tistih dneh. Med najnim razgovorom je polkovnik Westbrook moral dvakrat govoriti z zapadno obalo, vsakokrat po 10 do 15 minut, med tem, ko sem si jaz predstavljal, da mora imeti vlada, tudi če uživa posebne cene, ogromen telefonski račun. Nato pa spet: »Kje smo že ostali?«

Nikoli sicer nisem izvedel, kdo me je priporočil polkovniku, izvedel pa sem, da izvira načrt o kmetijskih občinah od gospe Rooseveltove, ali bolje, da je njena razširjena in izdelana ideja o vzdrževalnih domovih za preživljanje. Ta načrt sta odobrila ona, pa tudi predsednik ter je tako imela FERA (Federal Emergency Relief Administration — Zvezna uprava za nujno pomoč) »za začetke« 25 ali 250 milijonov (pozabil sem že koliko). Pravili so mi, da bodo za izvršitev načrtov, ki se sdaj pripravljajo, kmalu na razpolago bili ljudi — čim bo stvar v teku. Srečal sem prijete, podjetne mlade moše, ki so prevzeli razne dele načrta.

Vse to je bilo kar zabavno. Načrt je bil star komaj dva tedna, vendar je vlada že posedovala, ali imela že izbrane obsežne predele zemlje, kjer bi začeli z novimi občinami. Dve li tri vlade zveznih držav in številni zasebniki pa so dali v iste svrhe FERI velike površine zastoj. Pokazal so mi skice, ki so predstavljale predele 10 tisoč oralov, sredi katerih je stal model mesta za okoli 100 družin s cerkvami, šolami, knjižnicami in društvi iavnimi poslopji ter z ljubkimi malimi stanovanjskimi hišicami z vrstvi obsega-jočimi en oral. Vsak vrč in hišo bi imeja

po ena družina v zakupu, ali pa bi jo eno stavno kupila. Zemlja, ki bi obdajala vas pa bi ostala last vlade, obdeloval bi jo prebivalci vasi skupno pod vodstvom in upravo poljedelskega strokovnjaka, ki bi bil vladni uradnik in »dokler bi to bilo v skladu z na demokratičen način izraženo voljo prebivalstva« tudi župan občine.

Za začetek bi posodili vsaki družini, ki bi vstopila v tako občino, določeno vsoto denarja — mislim 2500 dolarjev — ki bi jih morali vračati v malih obrokih v teku 20 let. Cisti dobiček iz kolektivnega obdelovanja zemlje bi se razdelil med prebivalce. Poleg tega bi se od vsega začetka uvedle nekatere obrti — najbrž predvsem rokodelske: mizarstvo, tkanje, venzerje tapetništvo, darvarstvo, železninarstvo. Te obrti ne bi tekmovala z industrijo, ampak bi morale samo ljudi zaposliti in pripomoči k temu, da bi priteklo nekaj denarja v občino.

In sedaj, kakšno vlogo so namenili priseljencem in njihovim družinam v tem načrtu?

Bil sem poln zlih slutenj. Sprva me je v zvezi z načrtom vznemirjalo, da je prelep, da bi se mogel v teh časih v večji meri izvesti. Gotovo bo naletel na velike ovire. Kakor sem si takoj mislil, ko sem po telefonu o njem prvič slišal, je bil kakor nalašč pripraven, da dvigne krik o komunizmu na strani tistih, ki so bili najodločnejši in najglasnejši v državi. Poleg tega bi se pritegnile po tem načrtu velike nove površine zemlje, kar se mi je zdelo, da nasprotuje senzacionalnim novim načrtom poljedelskega ministrstva o zmanjšanju proizvodnje žita in o opuščanju te proizvodnje, ki so se ga lotili na podlagi (dvomljive) teorije, da je obdelane preveč zemlje. Vendar teh zlih slutenj nisem odkrival. Pokazal sem Westbrooku in njegovim maldim pomočnikom brzojavke, ki so mi jih poslali izdajatelji tujejezičnih listov in predsedniki podpornih organizacij ter dal pobude v sledečih smereh: (Konec prihodnjic.)

Gospodarstvo

Trošarina na vino

Vino bodi izrazito vinorodnim krajem vsakdanji kruh!
Zakonita določitev vinskih cen je potrebna in nujna.

Na novega leta dan je stopila v veljavo nova uredba o pobiranju trošarine na vino in žganje. Tu naj nekoliko spregovorimo samo o trošarini na naša navadna vina! Novi predpisi prinašajo vinarjem — vsaj slovenskim vinarjem — neke olajšave. Vinski obrtniki niso zadovoljni. Za po trošnike pa še ne vemo.

Vinarji se že dolga leta borijo zoper trošarino na vino. Kakor vsaka davščina, seveda tudi trošarina na vino podražuje ta kmetijski pridelek. Podražitev vina po trošarini je bila posebno občutna v tistih nerodnih letih, ko je trošarina znašala več nego je vinogradnik za pridelek izkupil. Kupčec je za blago malo plačeval z večnim izgovorom na veliko trošarino, po drugi strani pa je vinski obrtnik, točilec na drobno pijačo drago točil z enakim izgovorom. Prava plačnika trošarine na vino sta pa pridelovalec in potrošnik. Prvi je huje prizadet kot drugi. Prodajna cena se je vinu zmanjšala še z vsakim po večkom trošarine, potrošek vina pa se je hkratu krčil. Zato so vinogradniki leto za letom zahtevali popolno odpravo trošarine na ta svoj resnično čisto kmetijski pridelek, v skrajnem primeru pa določitev največjega dne 1.— skupne trošarine na liter vina.

Nazadnje sta bili v Sloveniji dve vrsti trošarine na vino: banovinska trošarina in občinska trošarina. Banovinska trošarina je znašala din 1.—, občinska trošarina pa v kmečkih ali podeželskih občinah največ din 1.— in v mestnih občinah največ din 1.50. Slovenske občine so se prav pridno posluževale svoje pravice in jih ni bog vedi kaj, ki bi ne bile predpisovale največje trošarino, ki so jo sploh smele pobirati.

Povsod ni bilo tako. Na pr. v hrvaški Dalmaciji je bila banovin. trošarina mnogo manjša kot pri nas. Tudi občine so vinarjem ponekod večinoma mnogo bolj prizanašale kakor pri nas. Da ne govorimo o nekaterih velikih nerednostih drugod! Ker so take razlike v državi obstojale, a jih novoletna uredba o trošarini na vino odpravlja, bodo posledke te enotne ureditve trošarinskega vprašanja v raznih krajih in v različnih pokrajinah naše države temu ustrezno različno čutili.

Nova uredba določa med drugim: Banovinska trošarina na vino, ki je doslej znašala v Sloveniji din 1.—, je odpravljena, državna trošarina din 1.— na liter navadnega vina pa je uvedena. Torej pri nas gre pri tem enako za enako.

Občinska trošarina na vino je maksimirana. Določena je namreč na največ din 0.50 v kmečkih ali podeželskih občinah, na največ din 1.— v mestih, na največ din 1.50 od litra vina pa samo v mestih s sedežem banske oblasti, torej pri

nas samo v Ljubljani. Blagajne mnogih slovenskih kmečkih in mestnih občin bodo bolj ali manj na slabšem ko poprej.

Trošarino plača kupec po takojšnji prijavi prevzema blaga.

Uradnega popisa vina v kleti vinarja ne bo, pač pa je prijava vsakoletnega pridelka do 20. novembra tistega leta za vinarja obvezna. Kadar pridelovalec spravlja vino iz svoje kleti na trg ali h kupcu, mora si priskrbeti od domače občine predpisano spremnico. Za količine do 10 litrov vina (in do 2 litrov žganice) ni treba spremnice ne prijave.

Vinski obrtnik lahko prosi za dovolitev šestmesečnega obročnega odplačevanja trošarine od zaloge po predpisanim uradnem popisu od 1. januarja. Ako je vinski obrtnik obenem pridelovalec, pohranjuje svoj pridelek lahko v posebnem skladišču, trošarino pa plača šele po odnosu ali odvozu pridelka iz take kleti. (Cleni 52.—55. trošarinskega pravilnika.)

Se nekaj v tej zvezi! O pomenu in vrednosti pametnega uživanja pristnega vina za delovnega človeka ne izgubljamo tolikrat nobene besede! Po zakonu o pobiranjih draginje življenjskih potrebščin z dne 30. XII. 1921. je šteti vino celo za življenjsko potrebščino. Vinorodni kraji so danes vse vprek tako imenovani pasivni kraji. To prav za prav ne bodo več, ko jim zagotovimo ustrezno ceno za vinske pridelke. Za pošteno izkupiček si bodo mogli nabavljati krušnega zrnja in drugih živil, ki jim jih ne daje in ne more dati domača goriška gruda. Vino bodi izrazito vinorodnim krajem, ki so od vseh drugih krajev najbolj obljubljeni, v tem smislu resnično vsakdanji kruh. Vino je obenem pravi kmetijski pridelek in bi ga morali tako tudi ocenjati. Treba je zakonito določiti in zagotoviti pametne najmanjše (minimalne) cene za vino vinarju in ustrezne največje (maksimalne) cene za vino obrtniku pri prodaji, torej vse do potroška. Napredne dežele se za to starajo. Nedavno je to vprašanje rešila in uredila od vseh podrobnosti tudi Nemčija s priznanim nemško točnostjo in odločnostjo.

Kar je dobrega drugod, posnemajmo, prilagujmo vse seveda domačim potrebam in razmeram! Ravnalne, odnosno najmanjše cene za pšenico so velikim žitarjem zagotovljene. Radi tega mi v Sloveniji jemo za neštete milijone dražji kruh. Zato ne smemo pozabiti naš revnih kmečkih vinogradnikov in viničarjev, ki jim je res treba nujno pomagati, da ne bo prepozno. Hrvatski Dalmatinci pričakujejo pomoči od sodelovanja mogočnega Prizada.

Andrej Zmavc.

Zbirajmo odpadke!

Skoraj vsak dan slišimo, da mora to ali ono podjetje skriti obrat ali ga celo ustaviti, ker mu je začelo zmanjkovati surovin. Zlasti trda pred tekstilnim tovarnam, ki ne dobe dovolj bombaža, volne ali predliva. V smeteh pa je vse polno odpadkov, cunj iz dobrega in slabega blaga. Zbiraj vse te odpadke, vsak košček pride prav. Starinarji dobro plačujejo cunj, ki jih sortirajo, nekoliko osnažijo in spravijo v tovarne, kjer se zopet predelajo in dodajajo tkiva novemu blagu.

Zelezarne tarnaja, da ne morejo dobiti dovolj starega železa in sploh kovin, vsled česar zastaja delo. Pri nas je res še zelo mnogo železne rude, toda pridobivanje kovine iz rude je zelo zamudno in tudi drago. Ako se surovemu železu doda nekaj železnih odpadkov, je takoj neprimerno boljše in se raje obdeluje, ker

je že oplemeniteno. Kranjska industrijska družba na Jesenicah išče staro železo, pa ga skoraj nikjer ne dobi. Pa poglej po smeteh in našel boš kovinskih odpadkov na pretek. V kakem kotu, po drvnicah in ne vem kje še rjavi na stotine ton starega polmljenega železja, kjer ga gloda rja.

Steklarne pravijo, da so morale znatno omejiti obrat, ker nimajo na razpolago dovolj steklovin, to je razbitega stekla najrazličnejših vrst, ki pa plačujejo po 50 par do 1 dinarja za kilogram. Uporaba steklovine precej poceni in poenostavi proizvodnjo, zato prevzamejo steklarne razbitine vsake množine. Če se ti doma kaj razbije, spravi drobce stekla in porcelana in oddaj od časa do časa nabrano starinarju.

Zopet nova zadruga

Te dni je bila registrirana in vpisana pri okrožnem sodišču v Mariboru zopet nova zadruga s sedežem v Mariboru.

Je to Stavbena zadruga »Naš dom«, za zidanje stanovanjskih hiš svojim članom, na mesečne obroke, kateri pa ne bodo večji od najemnine odgovarjajočega stanovanja. Torej po domače rečeno, član bo plačeval najemnino in bo ob enem odplačeval hišo.

Plačevati se mora: Vpisnina din 50.—, potem vsaj en delež, kateri znaša din 500.—, zatem pride gradbeni fond in sicer za vsakih 0.000 din od vrednosti hiše din 20.— mesečno. To se plačuje do vselitve v hišo. Ko član dobi hišo in se vseli, pa plača 1% od

celokupne vrednosti hiše mesečno. To se pravi: če hiša stane din 40.000 plačuje v gradbeni fond 4x20 din = 80.— din, a po vselitvi pa 400.— din mesečno. V okroglo 8—9 letih je hiša popolnoma plačana.

Hiša za približno 40.000 din bi imela, po dve enosobni stanovanji, ali pa 3 sobe in kuhinjo z vsemi priključniki, ter je tudi cela podkletena, kjer se nahaja tudi pralnica.

Ko je hiša plačana, postane šele popolna last člana, dočim uživa član že takoj po vselitvi vse udobnosti lastnika.

To zadrugo je ustanovilo društvo stanovanjskih najemnikov za Maribor in okolico, na opubo predsednika g. Kaca, krojača v Mariboru, Vetrinjska ulica 9, kjer so dobijo tudi vsa nadaljnja pojasnila. Tudi načrt hiše je tam na ogled.

Ker je zadruga registrirana in vpisana v zadrugni register je s tem postala pravomočna ustanova, ter se že vrše poizvedbe in pogajanja glede nakupa raznih parcel v okolici Maribora.

11. februarja ob 3. uri popoldne bo v Gambrinovi dvorani občni zbor te zadruge.

PREKMURSKI SEZONCI

Prekmurški sezonski izseljenci, ki so bili preteklo leto na tujem, v Nemčiji in Franciji ter oni v Slavoniji, so se ponajveč vrnilo domov. Njih število je doseglo okrog 13.000 (od teh jih je bilo največ v Nemčiji). Celokupen njihov zaslužek pa se cení nekaj nad 50 milijonov, izvzemši seveda predmete, ki so jih prinesli s seboj; od tega denarja zavise prehrana, oblačenje in posestne razmere tisočev in tisočev. Sezonsko izseljeniško vprašanje se pa kljub temu ni zmanjšalo, nasprotno — povečalo se je. Vprašanje je namreč, kaj bo s temi tisoči delavcev spomladi, ko ponavadi tujina kliče k delu, zakaj izgleda, da bo samo majhna skupina naša zaslužek v tujini. Siromaštvo bo ob tem gotovo naraslo.

ZIVILSKI TRG V MARIBORU.

Teletina pri okoliških kmetih 8—12, svinjina 10—12, izluščena 13—14, riba 16—17, zajec 13—14, salo 15, slanina 14—15, pljuča 7—8, jetra 10—12, rebra 10—12 n glava 5—7 dinarjev za kilogram; piščanci 25—65 dinarjev za par, kokoši 22—34, purani 45—70 in kunčiči 10—30 dinarjev za komad; krapi 12, belice 8, ščuke 18, morske ribe 11—34, in morski raki 30 din za kilogram; krompir 1.50 —2 dinarja za kilogram ali 11—12 dinarjev za merico po 7 kilogramov, čebula 2.50—3.50 česen 8—10, kisljo zelje 4, kislja repa 2 in hren 7—9 dinarjev za kilogram, repa 0.25—0.50, karfijola 3—12 dinarjev za komad, slednja tudi po 8 dinarjev za kilogram, ohrovt 0.50—3.50, zelena 0.50—3, endivija 0.50—3, por 0.25—0.50, koleraba 0.25—1 in redkev 0.25—0.50 dinarjev za komad, dalmatinska solata 10 dinarjev za kilogram, peteršilj 0.50—1 za kupček, vrtno korenje 0.50—1, špinata in radič 1 dinar za kupček; jabolka 3—6, hruške 4—6, suhe slive 6—10, orehi 7—8 in luščeni 24—26 dinarjev za kilogram, limone 0.50—1 in oranže 1—3 dinarje za komad; pšenica in proso 2, rž in ječmen 1.75, koruza 1.50—2, oves 1, ajda 1.25, proseno pšeno 4, ajdovo pšeno 4.50—5 in fižol 5—6 dinarjev za liter; mleko 2—2.50 in smetana 10—12.50 dinarjev za liter, maslo 28—32, čajno maslo 36—40, kuhano maslo 32—36 in domači sir 8—10 dinarjev za kilogram, jajca 1—1.75 dinarjev za komad. — Na tržišču krme stane sedaj sladko seno 130—140 in otava 100—110 dinarjev za stot.

DOPISI

MURSKA SOBOTA.

Kulturno življenje. V teku zimskih mesecev, razen koncertne prireditve ljubljanskih visokošolcev 7. jan. t. l., ni bilo nobene druge kulturne prireditve. To je za Soboto oz. soboške kulturne »ustanove« — najrazličnejša društva gotovo porazno dejstvo, posebno še, če pomislimo, da ima Sobota že velik inteligenčni naraščaj. Zato je nujno — in tudi želeli bi bilo — da se za stvar zanimajo »merodajni društveni faktorji«, če pa ti ne, naj bi vzlet to stvar v roke vsaj Meddruštveni odbor, ki v poslednjem času nekam dremlje.

Društvo KPFD v Borejcih je imelo pred nedavnim občni zbor, ki da slutiti, da se je delo v sicer že nekaj časa neaktivni društveni organizaciji spet pozivilo, kar je vsekakor viden znak zanimanja za kmetško-mladinsko stvar.

Sokolsko društvo je sklenilo, da običajne otroške maskerade v Sokolskem domu zaradi splošne dražnje letos ne bo.

S. K. Mura izda ob priliki svojega letošnjega »Planinskega plesa« že običajni lokalni humoristični list.

V preteklem letu je bilo v mursko soboškem srezu 59 manjših in večjih požarov.

PODGRAD NA DOLENJSKEM.

O nas »Podgorcih« je prav malo slišati: pretepo ni, ker imamo kljub obilni pijači hladno kri, tatvine so prav redke, kanadskih petorčkov nimamo, čeprav so tod številne, včasih celo zelo številne družine, pa tudi

znamenitih mož ni pri nas, da bi se lahko v svetu z njim dičili. Kako zelo skromni zemljani smo, ki nam je usojeno vsakdanje trdo delo in poleg njega prav nič drugega.

Pa vedno manj veselja pri tem delu, čeprav dobro vemo, da je prav delo tisto, ki človeka redi in mu daje sploh pravico do življenja. Saj je vendar v nas tako močno zakoreninjen stari slovenski pregovor, ki pravi: Kdor ne dela, naj ne je!

Toda mi delamo; se preveč, tako da smo že varnih letih izgarani. Ali čim bolj delamo, te manj izda to naše delo. Vanj vpregamo celo že naše najmanjše otroke.

In vendar nimamo dovolj dohodkov ne za obleko, ne za živila, za popravila poslopij, za obroke in davke. Povsod manjka. Če hočemo zakrpati eno luknjo, pa je zraven že druga. Tako je že dolga leta in ne vemo nič, kako bo v bodočnosti.

Potrpežljivo čakamo, kaj bo. Ne vemo, kako bomo preživeli čas do prihodnje letine, ker nam življa že sedaj primanjkuje. Pa premisslujemo, kako bi prišli do boljšega življenja.

Da, tudi mi »Podgorci«, od vseh zapuščenim znamo misliti. Če nam primanjkuje ob vedno večji revščini vsega, razum nam je še vendarle ostal. In ta naš čisti, zdravi kmečki razum nam pravi: saj na mora vendar enkrat postati bolje!

SREDISCE OB DRAVI.

Mi kmetje, ki smo od vsakega trga daleč imamo mnogo težje starišče kakor tisti, ki so bližji trgov.

Nam je glavni, skoro edini dohodek svinjereja, potem živinoreja, potem vinogradništvo.

Dočim so se vsemu, kar kupujemo, cene dvignile, se svinjam niso, saj prodajamo pršutarje vedno od 6.50—7 din kg. Tudi cena goveji živini se ni dvignila, konjska trgovina miruje. Krompir je drag, pa kaj pomaga, če ga nihče nima na prodaj, isto je s fižolom. Večina je takih, da ga nimajo niti za jed, če si ga hčejo ohraniti za seme. Ze dolgo ni bilo takega pomanjkanja krme kakor letos. Seno stane že čez 100 din q, mleko 1.— do 1.25 din za liter itd. Tu sem vam povedal samo malo, kako je pri nas. Ne morda zato, ker bivam s tem kaj očital, ampak da vidite, kako moramo štediti, kjer se da, pa še ne gre.

Prepričanja

Pred dnevi me je obiskal nek daljni tovariš. Po tisočkrat premetlih običajnih besedah o vremenu in drugih vsakdanjih malenkostih, mi je z dobrovoljnim nasmeškom zaupal glavni namen svojega prihoda.

V strokovnemu društvu provincialnega mesteca — tovariš je namreč velik podeželski društvenik — so imeli predavanje o neki slovenski gospodarski stvari. Predavatelj je zbral dokaj statističnih podatkov in baje s prepričevalno besedo potem iz tega »izvajate gotove zaključke. V debati, ki se je razvila po predavanju, tem zaključkom res ni bilo mogoče ugovarjati — in predavatelj je odšel iz društvenih prostorov zelo samozavesten, z dvignjeno glavo. Nekaj tovarišev pa se je zmenilo, da se stvar s tem predavanjem (te besede je tovariš močno poudaril) razčisti pri hodnji teden.

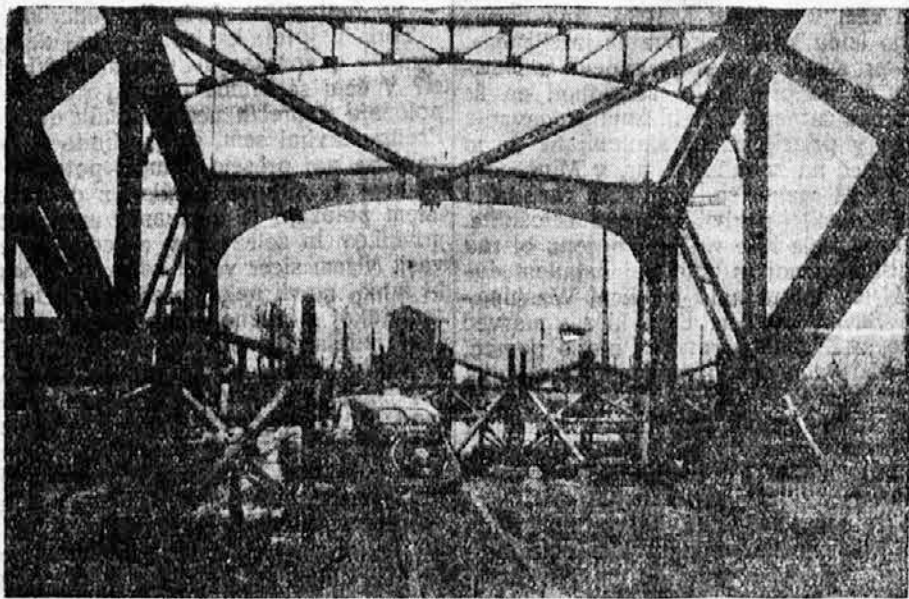
— Zakaj pa? ga vprašam. — Saj je predavatelj vendar končal in ste imeli vrhu tega še debato, kot praviš.

— Vidiš, to je ravno tisto. Meni so naročili, naj zberem neko sorodno literaturo — in zato sem ravno pri tebi, morda mi boš pri tem lahko kaj pomagal. Predavatelj je bil namreč drugačnega prepričanja kot nas nekaj tovarišev. Saj veš! Zaradi tega ga je treba z nečim pozabiti. Kam pridemo, če bi ga pustili pri miru. Zgubimo na prestižu.

Ne vem več, kaj mi je povedal. Tiste dni je ravno pritisnil močan mrz in zdi se mi, da so tudi vsi spomini — zmrznili.

Zdaj včasih nekako takole pomislim ob upravičenih tovariševih besedah, ki jih še ni pobrala zima. Najbolje bi bilo, da bi Slovenici opustili svojo narodnost in vse te staromodnosti in bi se organizirali ločeno, po prepričanjih. Resnici bi bilo s tem zadoščeno in dolina Sentflorjanska bi se spremenila v dolino Prepričanj. Z novim letom bi se to dalo silajno urediti in kar je še važno — tovariš bi se mi ob prihodnjem srečanju prismejal naproti: Veš ti, imeli smo kolosalno predavanje... Isto prepričanje... Da, nekje v dolini Prepričanj isto prepričanje! Živijo prepričanje — in pika!

F. Šebjanec.

Strasbourgški most